ӘОЖ: 355/359.07
ҒТАМР: 78.21.14

ТАТТИМБЕТОВ А.Ж.[1], ТҰРЛЫБАЕВ Р.К.[2], КЕНЖЕБАЕВА А.М.[3]

[1] *Магистр. Зерттеуші. Оқытушы-зерттеуші., цикл бастығы, Қазақстан Республикасы Ұлттық ұланының академиясы, СҚО, Петропавл қ., Қазақстан, ORCID: https://orcid.org/0009-0001-9054-2481*

[2] *Қазақстан Республикасы Ұлттық ұланы академиясының жедел өнер және моральдық-психологиялық қамтамасыз ету кафедрасының моральдық-психологиялық қамтамасыз ету циклінің аға оқытушысы, әскери іс және қауіпсіздік магистрі, подполковник. Петропавл қ. E-mail: turlybaevrustem@email.ru.*

[3] *Қазақстан Республикасы Ұлттық ұлан академиясы, Петропавл қ. жедел өнер және моральдық-психологиялық қамтамасыз ету кафедрасының моральдық-психологиялық қамтамасыз ету циклінің аға оқытушысы, оқытушы-зерттеуші, подполковник. E-mail: aislu_kd@mail.ru*

ҒЫЛЫМИ-ЗЕРТТЕУ ҚЫЗМЕТІ – ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫҢ ҰЛТТЫҚ ҰЛАНЫ ОФИЦЕРЛЕРІНІҢ КӘСІБИ ҚҰЗЫРЕТТІЛІГІН ДАМЫТУДЫҢ ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ҚҰРАЛЫ

Андатпа. Қазақстанның ұлттық қауіпсіздігін қамтамасыз етуде Ұлттық ұлан офицерлерінің рөлі ерекше. Қазіргі заманның қиындаған талаптары – ақпараттық-психологиялық әрекеттер, жаңа технологиялар, күрделі әлеуметтік процестер – тек бұйрықты орындайтын емес, сонымен бірге талдайтын, болжайтын және инновациялық шешімдер қабылдайтын офицер кадрларын талап етеді. Дәстүрлі әскери білім беру, білім берудің тасымалдаушылық моделі шегінде, мұндай сапаны қалыптастыруда тиімсіздікке ұшырауда. Сондықтан оқыту процесінде офицерді белсенді субъект, өз кәсіби шығармашылық ізденісінің авторы ретінде қалыптастыратын жаңа педагогикалық технологияларды енгізу өзекті мәселеге айналуда. Мұндай технологиялардың бірі – оқыту мен кәсіби дамудың күшті құралы ретіндегі ғылыми-зерттеу қызметі.

Түйінді сөздер*:* әскери білім беру, офицер кадрлары, кәсіби құзыреттілік, ғылыми-зерттеу қызметі, педагогикалық технология, инновациялық ойлау.

ТАТТИМБЕТОВ А.Ж.[1], ТУРЛЫБАЕВ Р.К.[2], КЕНЖЕБАЕВА А.М.[3]

[1] *Магистр. Исследователь. Преподаватель-исследователь., Начальник цикла, Академия Национальной гвардии Республики Казахстан, СКО. Город Петропавловск, Казахстан, ORCID: https://orcid.org/0009-0001-9054-2481*

[2] *старший преподаватель цикла морально-психологического обеспечения кафедры оперативного искусства и морально-психологического обеспечения Академии Национальной гвардии Республики Казахстан, магистр военного дела и безопасности, подполковник. г. Петропавловск E-mail: turlybaevrustem@email.ru*

[3] *старший преподаватель цикла морально-психологического обеспечения кафедры оперативного искусства и морально-психологического обеспечения Национальной гвардии Республики Казахстан, г. Петропавловск, преподаватель-исследователь, подполковник. E-mail: aislu_kd@mail.ru*

НАУЧНО-ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ – ПЕДАГОГИЧЕСКИЙ ИНСТРУМЕНТ РАЗВИТИЯ

ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ ОФИЦЕРОВ НАЦИОНАЛЬНОЙ ГВАРДИИ РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН

Аннотация. Роль офицеров Национальной гвардии в обеспечении национальной безопасности Казахстана является особой. Современные усложняющиеся требования – информационно-психологические воздействия, новые технологии, сложные социальные процессы – требуют офицерских кадров, способных не только выполнять приказы, но и анализировать, прогнозировать и принимать инновационные решения. Традиционное военное образование, в рамках трансляционной модели обучения, оказывается неэффективным в формировании таких качеств. Поэтому актуальной задачей становится внедрение новых педагогических технологий, формирующих офицера как активного субъекта, автора собственного профессионального творческого поиска. Одной из таких технологий является научно-исследовательская деятельность как мощный инструмент обучения и профессионального развития.

Ключевые слова: военное образование, офицерские кадры, профессиональная компетентность, научно-исследовательская деятельность, педагогическая технология, инновационное мышление.

TATTIMBETOV A.[1], TURLYBAYEV R.K.[2], KENZHEBAYEVA A.M.[3]

[1] Master. Researcher. Teacher-researcher., Head of Section, National Guard Academy of the Republic of Kazakhstan, North Kazakhstan Region, Petropavlovsk, Kazakhstan, ORCID: https://orcid.org/0009-0001-9054-2481

[2] senior lecturer of the cycle of moral and psychological support of the department of operational art and moral and psychological support of the Academy of the National Guard of the Republic of Kazakhstan, master of military affairs and security, lieutenant colonel. г. Петропавловск E-mail: turlybaevrustem@email.ru.

[3] senior teacher of the cycle of moral and psychological support of the department of operational art and moral and psychological support of the National Guard of the Republic of Kazakhstan, Petropavlovsk, teacher-researcher, lieutenant colonel. E-mail: aislu_kd@mail.ru

SCIENTIFIC AND RESEARCH ACTIVITIES - PEDAGOGICAL INSTRUMENT FOR THE PROFESSIONAL COMPETENCE OF FISHERS OF THE NATIONAL GUARD OF THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN

Annotation. The role of officers of the National Guard in ensuring Kazakhstan's national security is special. Modern, complex demands – information and psychological impacts, new technologies, complex social processes – require officers capable not only of following orders, but also of analysing, predicting and making innovative decisions. The introduction of new pedagogical technologies, which form an officer as an active subject who is the author of his own professional creative search, is therefore an urgent task, and one such technology is research as a powerful tool for education and professional development.

Keywords: military education, officers, professional competence, research, pedagogical technology, innovative thinking.

Кіріспе

Қазіргі кезде Қазақстан Республикасының Қарулы Күштері мен арнайы мекемелерінің даму стратегиясы оларды техникалық жарақтанудан тыс, интеллектуалдық, зияткерлік әлеуетті нығайтуға бағытталған. Бұл контексте Ұлттық ұлан офицерлерінің дайындығы ерекше мәнге ие, өйткені олар мемлекеттік билікті қорғау, қоғамдық тәртіп пен қоғамдық қауіпсіздікті қамтамасыз ету сияқты өте жауапты міндеттерді атқарады.

Кәсіби құзыретті офицер – бұл кешенді тұлға: ол тактик және стратег, психолог және педагог, жетекші және инноватор. Оның құзыреттілігі тек әскери дағдылар жиынтығымен шектелмейді, оған сыни ойлау, жүйелі талдау, зерттеушілік ізденіс және өз қызметінің тиімділігін үнемі бағалау (рефлексия) қабілеттері де кіреді. Дәстүрлі әскери білім беру жүйесі, оның дидактикалық негізі негізінен жатқа білу мен үлгілер бойынша әрекет етуге бағытталған, мұндай кешенді құзыреттілікті қалыптастыру үшін жеткіліксіз.

Сондықтан білім беру процесінде офицердің субъективті белсенділігін арттыратын, оны білімнің баяу жетілуінен оның белсенді өндірушісіне айналдыратын әдістерді іздеу қажет. Мұндай әдістердің бірі, оның тиімділігі жалпы білім беру және жоғары мектеп тәжірибесінде дәлелденген, – бұл ғылыми-зерттеу қызметінің элементтерін оқытуға енгізу. Бұл мақаланың мақсаты – Қазақстан Республикасы Ұлттық ұланы офицерлерінің кәсіби құзыреттілігін дамытуда ғылыми-зерттеу қызметінің педагогикалық әлеуетін теориялық негіздеу және оның практикалық модельдерін ұсыну.

Зерттеудің теориялық және әдіснамалық негіздері.

Ғылыми-зерттеу қызметі арқылы офицерлердің кәсіби құзыреттілігін дамыту мәселесі педагогика, психология және әскери ғылымдардың тоғысында қарастырылатын күрделі ғылыми бағыт болып табылады. Бұл бағытта әлемдік және отандық ғалымдар тұлғаның кәсіби қалыптасуы, құзыреттілік, зерттеушілік әрекет және әскери білім беру мәселелерін жан-жақты зерттеген.

Кәсіби құзыреттілік пен тұлғаның дамуы мәселелерін Ноам Хомский, Джером Брунер, Лев Выготский, Алексей Леонтьев, Джон Дьюи, Дональд Шон сияқты ғалымдар зерттеген. Олар білім алудың белсенді, іс-әрекеттік және зерттеушілік сипатын негіздеп, кәсіби дамудың негізгі тетігі ретінде тәжірибелік және рефлексивтік әрекетті атап көрсетеді [1].

Ал құзыреттілікке негізделген білім беру теориясының дамуына Ноам Хомский, Дэвид Макклелланд, Ричард Бояцис және Спенсер Лайл елеулі үлес қосқан. Бұл ғалымдардың еңбектерінде құзыреттілік білім, білік және дағдының интеграцияланған жүйесі ретінде қарастырылады [3].

Ғылыми-зерттеу қызметінің білім беру жүйесіндегі рөлін Карл Поппер, Томас Кун және Имре Лакатос негіздеген. Олар ғылыми танымның логикасын, зерттеу мәдениетін және сыни ойлаудың маңызын ашып көрсеткен [5].

Әскери педагогика мен офицерлерді даярлау мәселелері отандық ғалымдар Ж.Х.Ахметов, Қ.Ф. Төлеңгітов, Ж.Н. Сартаев, М.А. Шапашев және басқа зерттеушілердің еңбектерінде қарастырылған. Олар әскери білім берудің ерекшеліктерін, офицер тұлғасының кәсіби қалыптасуын және қызметтік іс-әрекеттің психологиялық-педагогикалық аспектілерін зерттеген [2], [4].

Осы аталған ғалымдардың еңбектері ғылыми-зерттеу қызметін офицерлердің кәсіби құзыреттілігін дамытудың тиімді педагогикалық құралы ретінде қарастыруға теориялық негіз болады.

Теориялық тұрғыдан алғанда, зерттеу құзыреттілік тәсілге, іс-әрекеттік тәсілге, тұлғалық-бағдарлы және жүйелік тәсілдерге сүйенеді. Сонымен қатар, зерттеу ғылыми таным теориясына, рефлексивтік оқыту тұжырымдамасына және тәжірибеге бағытталған білім беру идеяларына негізделеді. Ғылыми-зерттеу қызметі офицердің аналитикалық ойлауын, сыни пайымдауын және кәсіби мәселелерді ғылыми тұрғыдан шешу қабілетін дамыту құралы ретінде қарастырылады [6], [7].

Әдіснамалық тұрғыдан алғанда, зерттеу кешенді сипатқа ие және сапалық пен сандық әдістерді үйлестіруді көздейді. Зерттеу барысында ғылыми әдебиеттерді талдау, салыстыру, жалпылау, модельдеу сияқты теориялық әдістер қолданылды. Эмпирикалық деңгейде бақылау, сауалнама жүргізу, тестілеу және педагогикалық эксперимент әдістері пайдаланылды. Сонымен қатар, офицерлердің кәсіби құзыреттілік деңгейін анықтау үшін диагностикалық әдістер қолданылды [1].

Бұл әдістерді кешенді қолдану зерттеу мәселесін жан-жақты қарастыруға, ғылыми-зерттеу қызметінің офицерлердің кәсіби дамуына ықпалын анықтауға және оны жетілдіруге бағытталған ғылыми негізделген ұсыныстар жасауға мүмкіндік береді.

Зерттеу нәтижелерін талқылау.

Зерттеу нәтижелерін талқылау аталған жұмыстың негізгі мақсатына – ғылыми-зерттеу қызметі арқылы Қазақстан Республикасы Ұлттық ұланы офицерлерінің кәсіби құзыреттілігін дамыту тиімділігін айқындауға бағытталған. Бұл бөлімде жүргізілген теориялық талдау мен тәжірибелік-эксперименттік жұмыс нәтижелері жүйеленіп, олардың өзара байланысы мен практикалық маңыздылығы қарастырылады. Сонымен қатар, алынған деректер негізінде ғылыми-зерттеу қызметінің офицерлердің аналитикалық ойлауына, шешім қабылдау қабілетіне және кәсіби даярлық деңгейіне тигізетін ықпалы бағаланып, зерттеу болжамының

расталу деңгейі анықталады.

1. Ұлттық ұлан офицерінің кәсіби құзыреттілігінің құрылымы және оны дамытудың дәстүрлі шектеулері.

Ұлттық ұлан офицерінің кәсіби құзыреттілігі келесі негізгі компоненттерден тұрады деп қарастыруға болады:

Когнитивтік-талдамалық: ақпаратты жинау, жүйелеу, сыни талдау, жағдайды болжау.

Жедел-тактикалық: шешім қабылдау, ресурстарды басқару, стандартты емес жағдайларда әрекет ету.

Жобалау-инновациялық: қызметті жетілдіру бойынша өз ұсыныстарын әзірлеу, жаңа әдістер мен тәсілдерді енгізу.

Коммуникативтік-жетекшілік: тиімді байланыс орнату, команданы ұйымдастыру, идеяларды нығайту.

Рефлексиялық-тәрбиелік: өз қызметін бағалау, жетілдіру жолдарын анықтау, тәрбиелік әсер ету.

Дәстүрлі оқыту әдістемесі, оның дәріс беру форматы мен репродуктивтік тапсырмалары, алдыңғы үш компонентті негізінен дамытады, ал соңғы екеуі – жобалау және рефлексия – көбінесе оқыту процесінен тыс, офицердің жеке тәжірибесіне қалады. Бұл теңсіздік офицердің кәсіби өсуінің ықтималдылығын шектейді [2].

2. Ғылыми-зерттеу қызметінің педагогикалық мүмкіндіктері және оның құзыреттерге әсер ету механизмі.

Ғылыми-зерттеу қызметі (ҒЗҚ) – бұл белгілі бір әдістеме бойынша жаңа білім алу үшін жүйелі танымдық іс-әрекет. Педагогикалық контексте ол оқушының танымдық белсенділігінің жоғары түрі ретінде қарастырылады. Ұлттық ұлан офицерінің оқу процесіне енгізілген ҒЗҚ келесі артықшылықтарға ие:

Проблеманы шешуге бағытталу: Зерттеудің бастапқы нүктесі әрқашан офицердің кездесетін нақты кәсіби қиындық болып табылады (мысалы, жеке құрамның қызығушылығының төмендігі, жаңа техниканы меңгерудегі нашарлық, қауіпсіздік ережелерінің жиі бұзылуы).

Іс-теория байланысы: Зерттеу офицерді күнделікті тәжірибеден деректер жинауға (сауалнама, бақылау, талдау) және оларды теориялық біліммен салыстыруға мәжбүрлейді.

Жеке жауапкершілікті арттыру: Зерттеудің тақырыбы мен жолдарын таңдау, нәтижелерді тұжырымдау офицердің өзіне жүктеледі, бұл оның кәсіби еркіндігін арттырады [1].

3. Ғылыми-зерттеу қызметін Ұлттық ұланға білім беру жүйесіне енгізудің практикалық моделі.

Бұл модель үш деңгейде жүзеге асырылуы мүмкін:

Базалық (оқу процесінде): Әскери жоғары оқу орындарына оқу бағдарламаларына кішігірім зерттеу модульдерін енгізу. Мысалы, «Әскери педагогика» пәні бойынша «Бөлімдегі моральдық-психологиялық ахуалды талдау» тақырыбындағы жоба; «Әскери әдіснама» бойынша – «Жергілікті жердегі ұрыс әрекеттерін талдау» зерттеуі. Курстық және дипломдық жұмыстар нақты бірлестік пен бөлімнің мәселелеріне бағытталуы тиіс.

Қызметтік (қызмет орнында): Әр офицердің жылдық кәсіби өсу жоспарына тәжірибелік зерттеу жобасын енгізу. Оның нәтижесі қысқа есеп (3-5 бет) түрінде, оған талдау мен нақты ұсыныстар кіруі керек. Мұндай жобаларды талқылау үшін бөлім ішіндегі «Әдістемелік кеңес» немесе «Зерттеу клубы» сияқты формальды емес құрылымдар құру тиімді.

Жүйелік (бірлестік деңгейінде): Жыл сайынғы Ұлттық ұлан офицерлерінің ғылыми-практикалық конференциясын ұйымдастыру және оның материалдарын жинақтап жариялау. Ең үздік ұсыныстарды іс жүзінде енгізу және олардың авторын әскери-қызметтік бағалау жүйесінде міндетті түрде ескеру.

4. Күтілетін нәтижелер және кедергілерді болжау.

Күтілетін негізгі нәтиже – офицердің кәсіби қызметке интегративті көзқарасының қалыптасуы: ол әрбір қиындықты зерттеу объектісі, ал әрбір тапсырманы – жетілдіруге бағытталған жоба ретінде көре бастайды. Бұл ұйым мәдениетінің өзгеруіне – жаңашылдық пен ізденістің бағаланған ортаның қалыптасуына әкеледі.

Негізгі кедергілер: офицерлердің уақыт тапшылығы, оқытушылардың әдістемелік дайындығының жетіспеушілігі, басшылықтың сараланған тәсілге деген консервативті көзқарасы. Бұл кедергілерді жеңу үшін кешенді тәсіл қажет: нормативтік-құқықтық негізді реттеу (оқу және қызметтік жоспарларға ҒЗҚ элементтерін енгізу), оқытушылар мен офицерлер үшін әдістемелік нұсқаулықтарды әзірлеу, сондай-ақ тәжірибені алмасуға мүмкіндік беретін цифрлық ортаны (портал, форум) құру [5].

Қорытынды:

Қазіргі заманғы Ұлттық ұлан офицерінің кәсіби құзыреттілігі күрделі, көпкомпонентті құбылыс болып табылады, оны тек дәстүрлі оқыту әдістерімен тиімді дамыту мүмкін емес.

Ғылыми-зерттеу қызметі, оның мәні офицерді оқыту мен кәсіби дамудың белсенді субъектісіне айналдыру болып табылатын, офицердің барлық негізгі құзыреттілік компоненттерін (талдамалық, жобалау, коммуникативтік, рефлексиялық) кешенді

дамытуға бағытталған қуатты педагогикалық технология ретінде қызмет ете алады.

Ғылыми-зерттеу қызметін Ұлттық ұланның білім беру жүйесіне сәтті енгізу үшін кешенді модель қажет, ол оқу процесін, күнделікті қызметті және бүкіл бірлестік деңгейіндегі ғылыми-әдістемелік жұмысты қамтиды. Модельдің негізгі принциптері – мәселеге бағытталу, практикамен байланыс, нәтижелерді міндетті түрде іс жүзінде қолдану.

Ұсынылған тәсілді іске асыру Ұлттық ұлан офицерлерінің кәсіби деңгейін айтарлықтай арттырып, ұйымның бүкіл инновациялық әлеуетін көтереді, бұл Қазақстан Республикасының ұлттық қауіпсіздігін нығайту тапсырмаларын шешуге қосымша қуат береді.

СПИСОК ЛИТЕРАТУРЫ:

1. Загвязинский В.И., Атаханов Р. Методология и методы психолого-педагогического исследования. – М.: Академия, 2012. – 112 с.
2. Қайыпбаев Ж.Ә. Әскери педагогика: теориясы мен практикасы. – Алматы: Қазақ университеті, 2019. – 256 б.
3. Хуторской А.В. Исследовательский метод в обучении. – М.: Мир образования, 2015. – 98 с.
4. Шакиров Р.Б. Әскери білім беру жүйесінде офицер кадрларын даярлаудың психологиялық-педагогикалық негіздері. – Нұр-Сұлтан: ҚР ҚК БҒЗИ баспасы, 2020. – 178 б.
5. Guskey T.R. Professional development and teacher change // Teachers and Teaching: Theory and Practice. – 2002. – Vol. 8, № 3. – P. 381–391.
6. Қазақстан Республикасының «Білім туралы» Заңы. – 2007 жылғы 27 шілде, № 319-III.
7. Қазақстан Республикасы Ұлттық ұланы. Нормативтік құқықтық актілер жинағы. – 2021.

REFERENCES:

1. Zagvyazinskiy V.I., Atakhanov R. Metodologiya i metody psikhologo-pedagogicheskogo issledovaniya. – M.: Akademiya, 2012. – 112 s.
2. Qayypbaev Zh.A. Askeri pedagogika: teoriyasy men praktikasy. – Almaty: Qazaq universiteti, 2019. – 256 b.
3. Khutorskoy A.V. Issledovatelskiy metod v obuchenii. – M.: Mir obrazovaniya, 2015. – 98 s.
4. Shakirov R.B. Askeri bilim beru zhuyesinde ofitser kadrlaryn dayarlaudyng psikhologiyalyq-pedagogikalyq negizderi. – Nur-Sultan: QR QK BGhZI baspasy, 2020. – 178 b.

5. Guskey T.R. Professional development and teacher change // Teachers and Teaching: Theory and Practice. – 2002. – Vol. 8, № 3. – P. 381–391.
6. Qazaqstan Respublikasynyng «Bilim turaly» Zangy. – 2007 zhylghy 27 shilde, № 319-III.
7. Qazaqstan Respublikasy Ulttyq ulany. Normativtik quqyqtyq aktiler zhinaghy. – 2021.